

حقوق والدین

حقوق والدین

﴿حقوق والدین﴾

ناشر: معاونت فرهنگی و اجتماعی سازمان اوقاف و امور خیریه

تهیه و تنظیم: مجتمع فرهنگی پژوهشی

نوبت انتشار: اول / اسفند ۱۳۹۳

سایت سازمان: www.awqaf.ir

سایت معاونت: www.mfso.ir

سایت مجتمع: www.mfpo.ir

نشانی: تهران، خ نوفل لوشاتو، سازمان اوقاف و امور خیریه،

معاونت فرهنگی و اجتماعی

آدرس مجتمع: قم، بلوار ۱۵ خرداد-جنب امامزاده شاه سیدعلی

مجتمع فرهنگی آموزشی امامزاده سیدعلی

تلفن: ۰۲۵-۳۸۱۸۷۱۶۹

غیر قابل فروش

سازمان اوقاف و امور خیریه
معاونت فرهنگی و اجتماعی

«حقوق والدین»

×××

«وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا وَخَفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا»

سوره الإسراء (۱۷): آیات ۲۳-۲۴

پروردگارت مقرر داشت که جز او را نپرستید و به پدر و مادر نیکی کنید. اگر یکی از آن دو یا هر دو نزد تو به پیری رسیدند، به آنان «اف» مگو و آنان را از خود مران و با آنان سنجیده

و بزرگوارانه سخن بگو. و از روی مهربانی و لطف، بالِ تواضع خویش را برای آنان فرود آور
و بگو: پروردگار! بر آن دو رحمت آور، همان گونه که مرا در کودکی تربیت کردند.

آیات متعددی در قرآن وجود دارد که به انسان ها تذکر میدهد چگونه با والدین شان
رفتار کنند از جمله آنها آیات ۲۳ و ۲۴ سوره اسرا است که در آن نکات نابیهفته است بهتر
است کمی در این آیات شریفه با تکیه بر تفاسیر تامل کنیم.

بی شک فرمان به توحید اصلی ترین و مهمترین فرمان ها از جانب پروردگار برای مومنان
است دستوری است که پذیرش آن یکی از مهمترین و اصولیترین عقاید برای دینداری به
شمار می آید که هرگز لغو نخواهد شد و برای ایمان داشتن قبول آن شرطی حتمی است

زمانی نخواهد رسید که حتمی بودن قبول این اصل برداشته شود و بتوان بدون پذیرش آن شرط دین داری را به جا آورد حال که اهمیت این اعتقاد مشخص شد به ایه ۲۳ سوره اسرا نگاهی می اندازیم و میبینیم در این آیه به ای نکته اشاره شده که فرمان پروردگار به انسان ها برای نیکی به والدینشان همانند فرمان به توحید و پرستش خدای یکتا و بدون شریک امری است حتمی و غیر قابل نسخ که قرار نیست هیچگاه این دستور لغو شود و تازمین و خلائق برقرار هستند این فرمان هم وجود دارد و از اهمیت آن کاسته نمیشود و نمی توان از زیر بار این مسئولیت و فرمان مهم شانه خالی کرد.

فرمانِ نیکی به والدین مانند فرمانِ توحید، قطعی و نسخ نشدنی است. «قَضی»

بسیاری از مزدم تصود میکنند این که پروردگار فرمان داده به والدیتان نیکی کنید در صورتی باید اجرا شود که پدر و مادر مسلمان باشند و حال اگر آنها مسلما نباشند و دین دیگری را پذیرفته باشند مجوزی است برای عدم رعایت احترام به آنها در حالی که اگر به ایات بالا نگاهی بیندازیم و اندکی در ان تامل کنیم در میابیم که مسلمان بودن و دین دار بودن آنها شرط نیست بلکه صرف این که والدین ما هستند باید احترامشان نگه داشته شود در واقع باید گفت مسلمان بودن والدین شرط احترام و تکریم آنها نیست بلکه به هر دین و آیینی باشند باید به آنان احترام گذاشت و مسلمان نبودنشان مجوز عدم تکریمشان نمیشود.

در احسان به والدین، مسلمان بودن آنها شرط نیست. «بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا»

احسان به پدر یا مادر؟ در جواب به این سوال باید گفت هر دو برایمان زحمت کشیدند

یکی نه ماه حمل کرده به دنیا آورده شیر داده و بزرگ کرده آن دیگری حمایت کرده خرج کرده عمر / داشته و تربیت کرده ما از وجود هر دوی آنها رشد کرده ایم و پا به این دنیا نهاده ایم و هر دوی شان واسطه خلق ما هستند و عمر و سرمایه شان را به پایمان ریختند تا قوت بگیریم و بتوانیم گلیممان را از آب بیرون بکشیم مگر نه این که بدو تولد آن قدر ضعیف و ناتوان بودیم که توان نداشتیم حتی مگسی را از خود دور کنیم؟ حال باید بدانیم به نیکی به هر دو عزیز سفر شده ایم و اگر نگاهی به آیه شریفه بیندازیم خواهیم دانست در احسان به پدر و مادر تفاوتی بین آن دو نیست.

در احسان به پدر و مادر، فرقی میان آن دو نیست. «بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا» درست است که میتوان کسانی را واسطه قرار داد تا خدمتی را به پدر و مادرمان انجام

دهند مثلاً میتوان در دوران پیریشان خدمت کاری را برایشان در نظر گرفت تا اموراتشان را انجام دهد و نگه داری از آنها را متقبل شود میتوان کسی را در نظر گرفت تا کمکشان کند کارهای بیرون از منزل را برایشان انجام دهد وقتی درخواستی دارند از دیگران بخواهیم درخواست آنها را پاسخ دهد ولی بهتر است بدانیم از طرف پروردگار سفارش شده ایم به این که خودمان مستقیم و بدون واسطه به خدمتگزاریشان پردازیم اگر اقتضائات زمانه و عصر جدید را کنار بگذاریم حتمن زمان و فرصتی را خواهیم داشت که آن را در خدمت گزاری کسانی صرف کنیم که عمر و جوانیشان را در خدمت کردن به ما خرج کردند و در مقابل آن مزدی نخواستند و این کار را خودشان و بدون واسطه انجام دادند چرا که آنها میتوانند کسی را استخدام کنند تا وظیفه انجام امور روزانه ما را به عهده بگیرد و خودشان به امورات

و پیشرفت و دل‌بستگی هایشان پیردازند ولی آنها با جان و دل همه خواست هایمان را خودشان بدون منت و بی واسطه انجام دادند و حال اگر در عبارت «بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا» تأمل کنیم در می‌ایم که سفارش می‌شویم که بدون واسطه و خودمان مستقیم در خدمتشان باشیم و به آنها نیکی کنیم.

نیکی به پدر و مادر را بی واسطه و به دست خود انجام دهیم. «بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا» نیکی و احسان در موارد مختلف حد و مرز مشخصی دارد مثلاً به گرسنه ای که ابراز نیاز میکند باید طعام داد تا سیر شود کسی که کحتاج به لباس است با گرفتن لباس نیازش برطرف میشود واضح و مشخص است که اگر جنگی پیش آید و فرمان جهاد صادر شود تا زمانی احتیاج به ادامه مبارزه است که فتنه رفع شود و بع از رفع آن دیگر لزومی به ادامه مبارزه وجود

ندارد در واقع میتوان گفت اکثر مصادیق انجام کار واجب و نیک و خیر حد و مرزی دارند و بعد از انجام آن تا حد مشخص دیگر نیازی به ادامه آن مسئولیت وجود ندارد حال تفاوت نیکی به والدین با دیگر امور در این مرحله مشخص میشود که برای انجام آن جمله اموری که ذکر شد حدی وجود دارد و در نقطه ای متوقف میشود ولی نبکی به والدین و احسان به آنها در خدمتشان بودن و رفع کردن نیازهایشان حد و مرز ندارد و متوقف نمیشود حتی بعد از مرگشان نیز میتواند ادامه یابد و نمیتوان بهانه ای برای توقف آن به میان آورد.

احسان به والدین، حدّ و مرز ندارد. «بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا» (نه مثل فقیر، که تاسیر شود، و جهاد که تارفع فتنه باشد و روزه که تا افطار باشد).

با تولد فرزند در بک خانواده ناخودآگاه و به صورت طبیعی محبت پدر و مادر به سمت

فرزند سرازیر میشود تمام تلاش خود را میکنند تا خوشبختی و اسایش را برایش فراهم کنند همه انرژی‌شان را میگذارند و محبتشان را از او دریغ نمیکنند این روال به طود طبیعی برای اکثر خانواده‌ها اتفاق میفتد زیرا امری است که پروردگار در فطرت آنها قرار داده پی به همین دلیل نیازی نیست مدام به آنها یادآوری کند که نسبت به فرزندان تن نیکی کنید و از آنها مهرتان را دریغ نکنید اما در آیات مشاهده میشود نوک پیکان این فرمان مدام متوجه فرزندان میشود و از آنها درخواست میشود که احسان به والدین را جدی بگیرند و این سفارش به احسان متوجه فرزندان است نه والدین زیرا آنها به طور طبیعی به فرزندان احسان میکنند.

سفارش قرآن به احسان، متوجه فرزندان است، نه والدین. «وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا» زیرا والدین نیازی به سفارش ندارند و به طور طبیعی به فرزندان خود احسان می‌کنند.

نیاز همه پدر و مادر ها به دریافت نیکی از سمت فرزندانشان یکسان نیست منشا آن تفاوت هایی است که از لحاظ جسمی یا روحی متوجه آنها است فرض کنید مادری از بیماری خاصی رنج میبرد که مجبور است در بستر بیماری باشد داروهای مختلفی را احتیاج دارد و مراقبت های خاص خود را میطلبد یا پدری که شرایط خاص روحی را دارد که نیاز دارد محیط زندگی آرام و بدون تنش باشد یا نمونه های بسیار زیادی از این قبیل میتواند وجود داشته باشد حالا شرایط این پدر و مادر ها را مقایسه کنید با والدینی که سالم هستند روی پای خود هستند برنامه مشخصی برای رندگیشان دارند در چینی شرایطی منطقی است که توجه و مراقبت و فرصتی که باید به والدین دسته اول اختصاص داده شود بیشتر است نسبت به دسته دوم دقت کنید دسته دوم هم نیاز به احسان و نیکی از طرف فرزندان

دارند منهدتا نسبت به گروه اول کمتر این نیاز حس میشود پس باید این نکته را در نظر داشت که هر چه نیاز جسمی و روحی والدین بیشتر باشد احسان به آنها ضروری تر است. هر چه نیاز جسمی و روحی والدین بیشتر باشد، احسان به آنان ضروری تر است.

«يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ»

پدر و مادرشان نیاز بیشتری به مراقبت پیدا میکنند پیر و از کار افتاده شده اند ولی خودشان داشتن مشغله زندگی درس خواندن رسیدگی به فرزندان یا زندگیشان در دیارب دیگر را بهانه میکنند تا پدر و مادر را به خانه سالمنندان بسپارند این فرهنگ زشت و جدیدیست که در کشور مانیز وارد شده حواسمان را پرت کرده و از خاطرمان برده است که روزی همین دو موجود عزیز با چه سختی بار سنگین تولد تربیت و رفع نیازهای جسمی و روحی ما را به

دوش کشیدند با تمام وجود به ما محبت کردند گاهی مجبور شدند در سو پیشرفت خود را کنار بگذارند تا به ما رسیدگی کنند حال در برابر این همه زحمت آنها توقع زیادی نیست که ما حداقل به آنها بی مهری نکنیم و آنها را مجبور به زندگی در مکانی نکنیم که روزهای آخر زندگیشان را با غم سپری کنند با توجه به آیاتی که ذکر شده میتوان دریافت که قرآن میفرماید پدر و مادر را به آسایشگاه نسپاریم و آنها را نزد خود نگه داریم.

پدر و مادر سالمند را به آسایشگاه نبریم، بلکه نزد خود نگهداریم. «عِنْدَكَ»

شاید بسیاری از ما گمان میکنیم که انجام حداقل احسان به والدین کافی است و بار این مسئولیت از گردنمان برداشته میشود نمیشود فقط اکتفا کرد به این که به وردو مادر توهین نکنیم به سخنانشان گوش دهیم دستوراتشان را اجرا کنیم نیازهای روحی و جسمیشان را

برطرف کنیم و... زیرا انجام چنین کارهایی از پس یک خدمتکار نیز بر می آید میتوان فرد
یرا استخدام کرد و از او خواست این نیاز خا را برای والدیتنمان برطرف کنند در حالی که
محبت و علاقه ای چاشنی کارش نکند ولی سوال این است آیا این کافست؟ باید بدانیم
علاوه بر احسان عملی و رسیدگی به کارها و دستورات این دو موجود عزیز باید با آنها با
سخن زیبا و نرم یخن بگوییم گفتاری کریمانه با آنها داشته باشیم این نیاز مهم روحیشان را نیز
برطرف کنیم و عشقان را به آنها در قالب کلمات برزند گیشان جاری کنیم این گفتار نرم و
کریمانه را باید چاشنی خدمتمان به آنها کنیم و فقط به انجام یک سری امور روزمره و خشک
اکتفا نکنیم حواسمان باشد آنها انسان هستند و حتی اگر کاری نتوانیم برایشان انجام دهیم با
داشتن زبانی نرم و پر محبت میتوانیم دل و دعای خیرشان را به دست آوریم

هم احسان لازم است، هم سخن زیبا و خوب. «إِحْسَانًا... قُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا» (بعد از احسان، گفتار کریمانه مهم ترین شیوهی برخورد با والدین است.)

شکایت میشود که پدر و مادر جوانان را درک نمیکند قدیمی شده اند و نمیفهمند فرزندان شان چه میگویند با فرزندان تندی میکنند جوان میگوید پدرم بد اخلاق است دعوا میکند مادر به احساسات من اهمیت نمیدهد اصلاً شاید شکایت کنند که پدر و مادر دست بزن دارند و شاید بعضی ها باشند که رفتار پدر و مادرشان با آ «نهادرست است و این شرایط نامناسب و رفتار بد والدینشان را مجوزی میدانند برای عکس العمل به همان شکل و با آنها بد خلقی میکنند جوابشان را میدهند و احترام والدیشان را نگ نمیدارند و این نوع رفتار را حق میدانند چرا که برخورد مناسبی را دریافت نمیکند اما اگر در آیات قرآن تأمل کنیم در

میایم که در احسان و رفتار کریمانه با والدین شرط مقابله نیامده ینی اگر آنان کریمانه با فرزند برخورد نکنند فرزندان باید قول و عمل درست و احسان به پدر مادرشان داشته باشند و حرمت ها را نگه دارن.

در احسان به والدین و قول کریمانه، شرط مقابله نیامده است. یعنی اگر آنان هم با تو کریمانه برخورد نکردند، تو کریمانه سخن بگو. «وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا»
اکثرمان این نکته را میدانیم که یکی از موثر ترین دعاها در حق انسان دعایی است که پدر و مادرش برای او کنند و از خداوند خیری را برایش طلب کنند بیشتر مواقع وقتی گره ای به کارمان می افتد سراغ پدر یا مادرمان میرویم. از آنها می‌خواهیم در حقمان دعا کنند حتی اگر فوت رده باشند بر مزارشان میرویم و از آنها می‌خواهیم برایمان نزد پسر و دگار وساطت خیر کنند

همان طور که نفرینشان بسیار گیر است دعایشان بسیار گیرتر است و نزد خدا برای فرزند از تاثیر زیادی برخوردار است اما شاید کمتر کسی برایمان گفته باشد که دعای فرزندان نیز در حق والدینشان مستجاب است و شایسته است که آنها را از دعای خیر خودما محروم نکنیم ماین نکته ظریف قابل استناد به آیات قرآن است زیرا پروردگار دستور داده از او برای والدینمان رحمتش را طلب کنیم پس اگر مستجاب نمیشد چه لزومی داشت که خداوند فرمان دهد برایشان دعا کنیم این دستور خدا به فرزندان که دعا در حق والدین کنند نشان دهنده استجابت دعایی است که فرزندان برای پدر و مادرشان انجام میدهند.

دعای فرزند در حق پدر و مادر مستجاب است، و گر نه خداوند دستور به دعا نمی داد. «وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا...»

دوران کودکی مثل برق میگذرد با خودمان میگوییم انگار همین دیروز بود که تولد یکسالگیمان را جشن گرفتند انگار همین دیروز بود که به مدرسه رفتیم چه بسیار خاطرات ریز و درشت بسیاری که برایمان با این انگارها آغاز میشود صحبت از خاطرات که به میان می آید پدر مادرها گویا بیشتر خاطره دارند خاطراتی که شریین های شرا جدا میکنند برای یادآوری دسختی هایش را در دل نگه میدارند و باز گد نمیکنند بعد از مدتی بزرگ شدن فرزندان و رفتنشان از خانه شاید تلنگری بشود که چه زود زمان سپری شد و چه قدر نامحسوس صوریشان چین و جروک دار شده شاید در درهایی که به مردر به سراغشان می آید نیز از جنس این تلنگرهای ریز و درشت باشد که هر از گاهی به سراغشان می آید حواسشان نیست که به میزانی که ذوق بزرگ شدن و رشد فرزندانشان را میکنند خودشان

پیر و شکسته میشوند حال که آنان سخاوتمندانه از باگد ردن رنج ها و سختی هایی که برای پرورش فرزندان شان کشیده اند چشم پوشی میکنند شایسته است که فرزندان منصف باشند و هر از گاهی یادی کنند از گذشته خود از سختی ها و تلخی ها و مشکلاتی که این دو موجود عزیز تحمل کردند تا حالا او رشید و استوار بر دنیایش عرض اندام کند خدا دوست دارد به خودمان یاد آور شویم تحمل های سخاوتمندانه والدینمان را.

گذشته ی خود، تلخی ها و مشکلات دوران کودکی و خردسالی را که بر والدین تحمیل شده است از یاد نبرید. «کَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا»